

Als in een groot team zouden allen moeten medewerken vanaf de off.v.justitie via de advocaten, de maatschappelijke werkers, de werkgevers tot aan de buren en "de straat".

Begint men de solidariteit te beoefenen bij de eigen patiënt, dan bemerkt men, dat deze zich uitstrekt ook tot de ouders van de patiënt ook tot de off.v.just. en ook tot de betreffende burgerij, waarmee de patiënt leeft en die het hem zo moeilijk maakt door zo weinig te begrijpen. Nergens kan men ophouden. Ophouden met deze houding van solidariteit betekent schade voor de patiënt en tevens voor jezelf.

L.R.

Noteert U vast de data van de bijeenkomsten in het komende verenigingsjaar?

29 oktober '66, Amsterdam

26 november '66 "

28 januari '67 "

25 februari '67 "

25 maart '67 Utrecht

Week-end 29 en 30 april '67 Amersfoort.

Adres wijziging:

Mevr. M.A. Heiligers-v.d. Sijp naar Hotel Schiefersberg, Geulen (Limb.)

MEDEDELINGENBLAD

van de

NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP VOOR
INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

16e JAARGANG

october 1966

Redactie: J.A. Delbez, Oosterbeek,
J. Vinkenborg, Bilthoven.

Redactieadres: Mevrouw L.M.C. Richard-Stuurman,
Pippelingstraat 60, Den Haag,
Telefoon 68 34 22.

De volgende drie voordrachten werden gehouden op het week-end te Amersfoort, 7 en 8 mei 1966.

DE PSYCHOLOGIE VAN DE CRIMINELE MENS

Voordracht van de Heer Mr. G.W. Arendsen Hein, psychiater.

"Es gibt kein Verbrechen, dessen ich mich nicht für fähig halte". Vanuit dit gezegde van Goethe wil de Heer Arendsen Hein het gedrag van de criminele mens bekijken, omdat hiermede een menselijke gedragsvorm gesteld is, welke in principe voor iedereen als mogelijkheid geldt.

Zo kan een ieder er zich invoelend in begeven en een uitgangspunt vinden, waarbij hij zich niet boven of ver weg van de criminele mens plaatst, maar naast hem.

Dit is een niet te onderschatten principiële punt en betrekkelijk nieuw voor onze tijd. Men bezag de criminele mens vroeger als een soort negatieve variant van het mensdom, die, belast met abnormale eigenschappen, daardoor veroordeeld en uit de maatschappij gestoten kon worden.

Thans weten we, dat de criminogene factoren, die er zijn, van verschillende kanten en op verschillende manieren op de mens kunnen inwerken. Hierdoor wordt de misdaad psychologisch gezien een begrip, dat naar tijd en plaats verschillende betekenis krijgt, al blijven juridisch gesproken bepaalde normen bestaan.

Adler is een der eersten geweest die de criminele mens psychologisch invoeiend benaderd heeft. Hij heeft uitspraken gedaan, welke heden ten dage nog geldend zijn. Hij zag de misdaad b.v. als een voorbeeld van sociale ontmoediging behorend bij iemand die de overtuiging moet hebben in de gegeven maatschappij niet te kunnen slagen langs de normale weg maar door kunstgrepen aan zijn trekken tracht te komen.

Adler heeft van die misdadige persoonlijkheid behartenswaardige dingen gezegd o.a. dat men zich niet moet blind staren op erfelijkheid en milieu m a w op vormen van psychopathologie, welke de mens min of meer als een fatum zouden belasten, zoals dat in Adler's tijd veelal nog werd gedaan.

Dit alles is onder ons nu gemeen goed geworden. Niemand gelooft meer werkelijk in de stellingen van Lombroso, die meende dat lichamelijke kenmerken, aanwijzingen waren voor een psychisch degeneratieve aanleg.

Thans wordt de misdadigheid gezien als een complex probleem, waarbij de jeugdervaringen en de ontwikkeling de hoofdrol spelen. Er bestaat een wisselwerking tussen factoren, die van buitenaf op de mens inwerken en de wijze waarop hij die indrukken opneemt en verwerkt. Dit laatste is het meest doorslaggevend, omdat het altijd weer blijkt, hoe kinderen onder dezelfde zeer ongunstige omstandigheden tot heel verschillende, zelfs nog goede resultaten komen.

Het begrip CRIMINALITEIT zou gesplitst kunnen worden in de MANIFESTE CRIMINALITEIT hetgeen als openlijk crim. gedrag aan den dag treedt en daar door strafrechtelijk vervolgd wordt, en de LATENTE CRIMINALITEIT, welke een onoverzichtelijk gebied omvat en omschreven kan worden als nonovertredding, die niet expliciet bij de wet strafbaar is gesteld.

In de menselijke verhoudingen zijn talrijke situaties, waarbij iemand misbruik maakt van bepaalde machtsposities of persoonlijke relaties, die het hem mogelijk maken ongezien en zonder repercussies een of ander persoonlijk doel na te streven, waarbij hij een ander schade toebrengt, tot zelfs psychische of lichamelijke vernietiging toe.

De criminaliteit, welke achter de schermen op grote schaal voortwoekert en welke men niet duidelijk gewaar wordt, is niettemin een uiting van eenzelfde psychologisch grondpatroon.

Men zou kunnen zeggen, dat de criminele mens de medemens niet telt op gelijk niveau, maar als iets, dat hij naar omstandigheden kan exploiteren en gebruiken of misbruiken voor eigen doeleinden. Hij heeft een duidelijk tekort aan waardebefef van datgene wat een medemens aangaat, lief of heilig is.

Vanuit eigen bezits- of machtsverlangen of andere ik-zuchtige motieven overschrijdt hij de grens ongeacht de belangen van de medemens. Zijn instelling toont duidelijk een tekort aan gemeenschapsgevoel. De criminele mens wordt vaak gedreven door een hemzelf niet bewuste doelstelling.

2. *De agressie wordt gekanaliseerd* waarbij de vreugde ontstaat, deze op een gesublimeerde wijze te kunnen gebruiken. Ook de wrok, de diepe verbittering verdwijnt. Niemand kan echt gelukkig worden, die in zijn hart eigen vader en moeder niet vergeven kan, hetgeen in het bijzonder voor deze patienten geldt. Men moet toegeven dat zij vaak zeer nare ervaringen hebben gehad. Zij zijn werkelijk sterk verwaarloosd.

3. Ook *de angst en de eenzaamheid verminderen* en de idealen worden daarbij reëler. Tussen het neurotische en het gezonde ideaal is een verschil. Het eerste heeft als (stiekum) uitgangspunt: "Ik ben het al. De ander moet het alleen nog maar erkennen" terwijl het tweede resulteert in de nederigheid: "Ik zou graag zo zijn, maar weet dat ik het niet ben" waarbij de bereidheid ontstaat om moeizaam verder te gaan met vallen en opstaan.

Zijn er ook gevaren aan deze behandeling verbonden?

Ja, die van *de psychische infectie*.

Niet de psychopaat, maar de psych. therapeut wordt verbitterd, hij verpsychopatiëert. Hij raakt verbitterd over de onbarmhartige wetten, over de brave veroorzakende burgers enz. of hij loopt de kans de "vermoraliseerde" zedenmeester te worden, die meent door het alleen maar prediken van de wetten te kunnen helpen.

Bijgeval moet er dus ook een therapie voor de therapeuten zijn, als zij bemerken besmet te geraken m a w. dat ze door het kwade overwonnen worden i.p.v. het kwade te overwinnen door het goede.

Voor hen is er het levende contact nodig van de therapeuten onderling, waar men elkaar een beetje troost, en een beetje de waarheid zegt of waarbij men weer moed schept aan elkaars voorbeeld.

"Wij moeten er ons van doordringen" zegt de heer Pruys "dat wij ook niet mogen verwachten, dat wij met ons akelig beetje gezondheid en idealisme, geduld en volharding zouden kunnen winnen. Dat zou een grote zelfoverschatting zijn. Wij moeten echter het grote reservoir van de gezonde krachten en de mogelijkheid tot genezing in de patiënten weten aan te boren. De therapeuten moeten hun positieve krachten bundelen met de hunne om gezamenlijk de strijd aan te binden tegen de fouten, die wij allen maken."

Dit is geen neerbuigende houding, maar een werkelijke solidariteit.

Men zou ook niet kunnen doen "als of" want deze schijnheiligheid legt geen contact. Twee belangrijke attributen resulteren uit de solidariteit n.l. geduld en humor.

Tot slot blijft er nog de vraag hoe de toeschouwer, de getuige van delinquent gedrag zich zou moeten gedragen, want zonder een groot thuisfront, dat de therapeut steunt in houding en gesprekken, gespeend van sensatie, kan de therapeut werkelijk niet veel beginnen.

SOLIDARITEIT IS ONDEELBAAR.

een bepaalde geldigheid hebben, maar waarvan het laatste antwoord (natuurlijk!) het zwaarst weegt.

1. Eerst heeft men vooral gedacht aan de *catarrhsis*: het kunnen uitpraten. "je hart luchten", alle moeilijkheden, angsten en spanningen mogen vertellen aan iemand die aan jouw kant staat. Dit geeft natuurlijk een hele opluchting, maar is toch niet de factor in de genezing.
2. Daarnaast heeft men gedacht aan *het terugvinden van de verdrongen oorzaken* (en eigenlijk denken deze patiënten dit nog bijna altijd!) "Als we ons maar zouden kunnen herinneren wát ons indertijd zo heeft geërgerd of beangst, dan zouden we er ons gemakkelijk van kunnen bevrijden. Het *herinneren* van de pijnlijke jeugdervaringen was de oorzaak van de genezing, zo meende men. Waarschijnlijk is het echter omgekeerd: door vermindering van de weerstanden duiken de herinneringen vanzelf op. Het "terugvinden" van bepaalde jeugdervaringen is *het gevolg* van de genezing, niet de oorzaak.
3. Dan heeft men ook nadruk gelegd op *het inzicht*: als we onze foutieve houding hebben ingezien zullen we die ook willen corrigeren. Dit is natuurlijk een factor, maar het gevaar dreigt dat de patient vooral denkt aan een verstandelijk inzicht, een soort leerstof die men met ijver en volharding zich eigen kan maken.
Het gaat natuurlijk om een "weten met het hart", dat niet zonder schaamte ons deel wordt, maar tegelijk iets heeft van een radicale *bevrijding*. En weer moet men zich afvragen of het inzicht niet meer een *gevolg* is van de doorbrekende genezing dan *de oorzaak*.

4. Voor de heer Pruys persoonlijk is het meest belangrijke instrument in het genezingsproces *de gevoelsband tussen de patient en de therapeut*, die met een technische term OVERDRACHT genoemd wordt. Er bestaat een "therapeutische alliantie" zoals er ook een "pedagogische alliantie" bestaat. Zonder deze bereidheid om samen te vechten voor de gezondheid van de patient kan men niets bereiken.
Als men de therapie wil zien als een heropvoeding (Freud zelf sprak van Nach-erziehung) dan kan men het zo zeggen: Alleen uit liefde voor de therapeut (opvoeder) leert men het verkeerde na te laten en het goede te doen. Hoe komt deze band tot stand? Doordat de therapeut *luistert* naar zijn patient. Natuurlijk is dit een geconcentreerd, aandachtig luisteren, waardoor de ander zich aanvaard voelt. Is dit zo iets belangrijks? Ja, want de therapeut geeft daarmee het kostbaarste geschenk wat de ene mens aan de ander geven kan, n.l. *zijn tijd!*

Wat ziet men nu als het goed gaat in de therapie?

1. *De schuldgevoelens worden minder*. Het is belangrijk te weten dat deze mensen enorm gebukt gaan onder hun geweten, dat henzelf veel scherper veroordeelt dan de maatschappij.

Een ander kenmerk is *de losheid van zijn sociale contacten*.

Diepergaande gevoelscontacten met de medemens drijven hem a.h.w. op de vlucht. Angst voor zijn minderwaardigheid en onzelfstandigheid en het niet durven manifesteren van dat wat als diepste verlangen naar tederheid en geborgenheid in hem leeft, uit vrees geen weerklank te vinden of het contact weer te moeten verliezen. Ook het gebruiken van allerlei trucjes, kunstgrepen van "zich een air" geven enz. kunnen we bij de crim. mens zien als een variant van de neurotische mens, de mens dus, die in relatie tot z'n medemens geen vaste basis heeft gevonden. Hij is de mens die wantrouwig is en geen contact aandurft, tenzij het op een door hemzelf aangegeven en beveiligde wijze. Al deze factoren zijn door Adler beschreven en nog steeds even actueel. Toch geeft het beeld van de crim. mens in de loop der jaren enige verandering te zien, en wel in verband met de veranderende maatschappij.
In de eerste plaats zouden we ons moeten afvragen, hoe het komt dat een mens de weg kiest welke hem toch steeds weer in persoonlijke moeilijkheden brengt. Om het antwoord te kunnen vinden moet men de essentiële noodzakelijke groei-voorwaarden kennen die het kind nodig heeft om een plaats in het leven te krijgen.

Tot deze primaire behoeften behoren, afgezien van de materiële voorwaarden, liefde, veiligheid, warmte en hartelijkheid, een klimaat dus waarin het kind gedijen kan en waarin *hij zich begrepen en vooral ook beantwoord voelt*. Met deze voorwaarden zien we de crim. mens dan ook steeds in moeilijkheden.

De tegenwoordige maatschappij verandert voortdurend. De gezinsstructuur, die vroeger een veilig houvast bood, is opengebroken, er zijn allerlei factoren in de maatschappij die een zuigkracht uitoefenen, waardoor de kinderen worden weggetrokken en het ouderlijk huis alleen gebruiken voor eten en slapen, zonder dat zij er enig dieper contact hebben.

Het is niet toevallig dat er in deze tijd grote groepen jongeren zijn die op de rand van de criminaliteit balanceren. Men kan tegenwoordig niet meer volhouden dat de oorzaak ligt in de gevolgen van de oorlog.

De primaire oorzaken moeten gezocht worden in de veranderende maatschappij, waarin vaste maatstaven meer en meer vervagen.

De oudere generatie weet met deze situatie weinig raad. Het kost veel moeite om het gezinsverband een zekere hechtheid te laten behouden, om binnen haar beslotenheid iets te cultiveren en in stand te houden waaraan de kinderen wettelijk iets waardevols beleven.

Adler heeft steeds duidelijk erop gewezen dat elk mens, willen we hem begrijpen, gezien moet worden als een zelfstandige eenheid, die zelf scheppend zich een weg door het leven baant. Hij waarschuwde ertegen om niet in een voornamelijk psych. causale denkwijze te vervallen, welke ertoe moet leiden de mens als gedetermineerd te zien door uitwendige patronen.

Het is ongetwijfeld waar, dat de mens in laatste instantie z'n eigen keuze doet. Eigen doelstelling kiest en genoodzaakt is telkens en opnieuw een keuze te doen. Daarbij valt hij steeds terug op de kinderlijke gevoelspatronen, die meestal op een onbewust motief ontwikkeld zijn.

En wanneer deze patronen onder invloed staan van affectieve verwaarlozing, van het lege en inhoudsloze, dat we in de tegenwoordige maatschappij zien opkomen, dan verbaast het ons niet dat onder de tegenwoordige criminelen en asociale mensen aangetroffen worden van ander gehalte.

Bij de provo's bv. wordt toch een vorm van gedrag gevonden, waarbij niet dezelfde achtergronden gelden als bij de traditionele asociale.

Men vindt er ook geen sterke frustratie, geen duidelijk conflictueuse achtergrond van waaruit de agressie veelal te verklaren is als een reactie op onderdrukking, autoritaire maatregelen enz. Wel vindt men dat deze jongeren in hun jeugd bijzonder vrij gelaten zijn, al vroeg hun heil op straat zochten, omdat ze thuis eigenlijk niets vonden. Zij zijn uit een leegheid gekomen en blijven daarin rondolen. Zij missen alle levensideologie en komen ertoe om hun identiteit te zoeken in een houding van "tegen alles te zijn".

Bezien we dit gedrag vanuit de finaliteit dan moet er toegegeven worden dat het niet alleen een egoïstisch streven is. Vooral onder de provo's zijn tendenzen werkzaam, waaraan een positieve waarde kan toegeschreven worden. Hun opstandigheid richt zich vaak tegen de onechtheid, de versletenheid, welke zij kwalificeren als "farizeërs gedoe". Het pleit altijd voor de jongere generatie ~~wanneer zij kritiek hebben op de oude versleten instellingen.~~ Jammer genoeg weten zij er nog niets voor in de plaats te stellen. Hun alleen nog maar anti-houding wordt in vele gevallen bepaald doordat zij geen identiteit kunnen vinden in een volwassen maatschappelijke rol. Zij vinden geen evenwichtige voorbeelden en om zich op te kunnen richten, misschien wel omdat ook de "volwassen" mens van heden in de omwenteling van alle normen vaak niet meer weet waarop hij zich moet richten.

Ook onder studenten komen groepen voor van een zekere nihilistische en sceptische instelling, waarbij eenzelfde tendens aanwezig is, zij het op minder sociaal aanvechtbare wijze.

De criminaliteit van heden wijkt in sommige opzichten af van vroegere normen en al zijn de individualpsychologische achtergronden veelal gelijk gebleven, men dient rekening te houden met de snelle verandering in mentaliteit en de veranderende maatschappelijke factoren, bv. het openlijk naar voren brengen van de seksualiteit, de vervaging van de geslachtelijke rol, waaronder ook de homofiele relaties en de vervaging van de sexuele moraal van traditionele gezagsverhoudingen. Om dit alles te verstaan en te begrijpen zou de hr. A.H. naar zijn uitgangspunt willen verwijzen.

Op welke wijze ondergaan WIJ deze maatschappij en op welke wijze ondergaan

In de bespreking die volgt geeft hij als oorzaak op: "niets".

Dit wordt echter nooit aanvaard. *Elke negatieve daad, heeft een duidelijke oorzaak.* Zou men daarvan niet mogen uitgaan, dan kan men de therapie wel staken. Na lang praten komt er dan tenslotte het volgende uit: "Ik had me zondag staan scheren naast een andere jongen en zei: "wat maak jij je netjes. Moet je nog uit?" Hij: "Ja, ik ga naar Pruys, naar therapie" Ik was toen heel even jaloers en heb gedacht: "dat is een smerige streek van Pruys, want voor deze jongen heeft hij de hele week de tijd gehad en voor mij niet" (Zelf was hij drie dagen vrij!) Hij heeft die gedachte toen onmiddellijk verdrongen en er de hele dag niet meer aan gedacht. 's Avonds is hij gaan drinken om zich op de dokter te wreken en zichzelf te straffen. Hij had tenslotte de kater en niet zijn dokter.

Zo kan men concluderen dat ieder impulsief ageren, ieder wangedrag, tegelijkertijd een zelfbestrafing is en een wraak op de persoon waarmee zij zich verbonden weten en waardoor zij zich in de steek gelaten voelen.

Een vierde bezwaar tegen therapie is, dat deze mensen zo weinig karaktervastheid hebben, en waar geen karakter is kan ook van verbetering van karakter geen sprake zijn. Men kan geen vaste relatie krijgen, geen krachtige overdracht. Nu eens is er vertrouwen, dan weer wantrouwen of vernietigende kritiek.

Voor de therapeut is het zaak telkens opnieuw af te tasten hoe de relatie vandaag is.

Veel hulp biedt de psychologie van de pubers, welke grote gelijkenis vertoont met die van deze patiënten. Zij zijn net zo wispelturig.

~~Waarschijnlijk vluchten zij voor de positieve gevoelens, die in hen wakker worden.~~ Zij hebben zich bv. juist bevrijd van hun vader of vaderfiguur en vrezen nu hun vrijheid weer te verliezen door hun gehechtheid aan de therapeut.

Het laatste bezwaar tegen de therapie is "dat het toch niet zou helpen" ("Een vos verliest wel z'n haren maar niet zijn streken"). Maar dit is wel een beetje zielig om dit bij voorbaat zo te stellen.

Deze gedachte komt voort uit de ontmoediging bij mensen die zelf ondervonden, hoe moeilijk het is om een bepaalde eigenschap in jezelf te veranderen en het daarom ook niet bij anderen kunnen verwachten.

Vergeten wordt hierbij dat het een groot verschil uitmaakt of men hulp krijgt of dat men alleen aan het tobben is, of theoretisch gezegd, dat het een groot verschil is of een tendentie of drift geïsoleerd blijft bestaan, zodat het je vreemd blijft en het je kan overmeesteren, of dat je er bekend mee wordt en er mee leert omgaan.

Nog anders gezegd: Het is een groot verschil of iemand volwassen of onvolwassen tegenover zijn problemen staat.

Daarmee is het karakter niet veranderd, maar er wordt beter gebruik van gemaakt.

Wat gebeurt er nu eigenlijk in het genezingsproces?

Hierop zijn in de loop der jaren verschillende antwoorden gegeven, die allemaal

Eigenlijk is de ps. therapie bij delinquenten niet veel anders dan die bij ieder ander. Bezwaren zijn er echter wel, want de delinquent komt niet onder therapie uit eigen vrije wil. Veel tijd gaat daarom verloren met het wekken van een eerste vertrouwen om hem te winnen tot medewerking in de psychotherapie. Maar gaan anderen eigenlijk wel vrijwillig naar de ps. therapeut of zelfs naar de dokter? Men zegt wel dat de pijn de grootste bondgenoot is van de dokter. Daarbij zijn de motieven meestal neurotisch en getuigen geenszins van gezond inzicht in de eigenlijke oorzaak van de kwaal ("Deze dokter zal mij bevrijden van de storende omstandigheden die mij verhinderen mijn eigen grootheid te bewijzen. Hij zal ze van mij afnemen, en een groot genie zal dan overblijven") Het is echter niet moeilijker om een delinquent tot een ps. therapeutische alliantie te bewegen dan bv. een schizofreen, die op zich zelf ook niet bijzonder gëinteresseerd is in de verandering van zijn toestand.

Een tweede bezwaar is, dat geen therapie in de gevangenis of een daarop gelijkende inrichting gegeven kan worden. In de sterk gereguleerde inrichting is de psychotherapie niet mogelijk. Melita Schimideberg schrijft: "Nooit therapie in de gevangenis, want niemand kan twee heren dienen". En dit is juist, want of men krijgt moeilijkheden met de leiding, de justitie enz. en kan dus niet verder gaan, of men heult met hen, althans in de ogen van de delinquent en er is geen contact mogelijk. Psychotherapie voor delinquenten is daarom slechts mogelijk, als de gevangenis zich gaan democratiseren en het er menselijker zal toegaan, evenals dat het geval is in de huidige krankzinnigengestichten. Er waren tijden dat deze anti-therapeutisch te werk gingen. Gr. Batelaar heeft het voorrecht een "open inrichting" te zijn met een minimum aan huisregels.

Anderzijds mag men natuurlijk niet vergeten dat wet, regels en orde altijd een stuk van de werkelijkheid vertegenwoordigen, terwijl het doel van de therapie toch ook moet zijn **HET LEREN AANVAARDEN VAN DE WERKELIJKHEID**. Een derde bezwaar is, dat men meent dat deze mensen in de therapie niet kunnen "herbeleven", waardoor geen inzicht zal kunnen doorbreken. Zij zijn eerder typen die ageren dwz. dat zij op de vlucht gaan voor gevoelens. Om zich die gevoelens maar niet bewust te worden gaan zij handelen op een impulsieve manier, zodat er verwarring ontstaat.

Deze patiënten kenmerken zich door een sterke neiging tot ageren, wat men ook wel bij de neurotische mens aantreft. Ook de pubers zijn er sterk in. I.p.v. dit ageren als "hopeloos" te qualificeren, zou men moeten trachten het juiste antwoord op deze neiging te vinden.

Is het ageren bv. niet desastreus geweest dan zou het juist een aanleiding kunnen zijn voor een bespreking in het eerstvolgende therapeut. Ter illustratie: Een jongeman geeft er plotseling de brui aan, terwijl toch de therapie een bevredigend verloop had. Hij loopt weg en bedrinkt zich. Het loopt alles nog met een sisser af.

deze losgeslagen jongeren haar?

Zijn wij in staat om in de verhouding tot de medemens iets te realiseren van wat noodzakelijk is voor de opbouw van een gezond maatschappelijk leven? Dragen wij daar ook iets vanuit? Iedere tijd krijgt de criminaliteit die men als het ware zelf uitlokt en daarom de vraag: **DOOR WELKE FACTOREN HEBBEN DIE VERANDERDE VORMEN VAN WANGEDRAG ZICH ZO PLOTSELING KUNNEN OPENBAREN?**

Of onze oude waarden moeten zo afgeleefd en waardeloos zijn, of wijzelf zijn niet meer in staat ze over te dragen op een voor de jeugd begrijpelijke en aanvaardbare wijze.

Hoe het ook zij, met het oog op de nieuwe vormen van crimineel en prae-crimineel gedrag, zou er veel essentieels in de maatschappelijke verhoudingen moeten veranderen om weer tot een verstaanbare uitwisseling te komen met de groep van rebellerende jongeren.

Het is niet een probleem van materiële of technische aard, maar thans is de tijd aangebroken **DAT DE MENS ERNST MOET MAKEN MET DE MEDEMENS**. Het gaat niet meer zozeer om de individuele verwezenlijking als zodanig, maar om de verwezenlijkingmogelijkheden van de menselijke relaties in allerlei vormen. (Politie - Jeugd, Rechter - Verdachte).

Er is een **ANDER TAAKBESEF** nodig, want deze jeugd laat zich niet meer om de tuin leiden, maar eist een duidelijker, menselijker en gelijkwaardiger reactie van degenen, die hun leiding moeten geven.

Het is altijd weer zo, dat de mens niet alleen kan veranderen door inzicht en verwerkelijking van eigen emotionele conflicten, maar pas wezenlijk als ook de omgeving bereid is mee te veranderen, dat wil zeggen wanneer de medemens in staat zijn op zijn uitingen, zijn persoonlijkheid te antwoorden. **DE MENS IS NU EENMAAL ONAFSCHEIDELIJK VERBONDEN MET DE MEDEMENS** en meer dan ooit komt dit in deze tijd in het type van crimineel gedrag tot uiting.

L.R.

Er zijn drie beroepen, waarin de mensen andere mensen willen helpen, omdat zij *zelf niet geholpen willen worden*, nl. Verpleging, onderwijs en maatschappelijk werk.

Adler

DE INVLOED VAN DE SAMENLEVING OP DE CRIMINALITEIT

Voordracht van de Heer G.H. van Asperen, sociaal pedagoog.

De mens streeft naar expansie.

Wij denken hierbij aan de wil zich uit te breiden, aan zijn wil om zijn kennis te vermeederen en zijn pogen om zich te laten gelden, om zichzelf te verwezenlijken, te vervolmaken.

Tegelijk weten we de mens als een kwetsbaar wezen. De vraag dringt zich op: "eindigt de mens bij zijn huid"? Psychisch althans zeker niet. Waar grenzen zijn kunnen deze overschreden worden. De mens is kwetsbaar en vandaar dat hij aangerand kan worden in zijn identiteit, zijn eenheid, zijn zelfstandigheid. Ziekte, dood en vernedering kunnen hem belagen. Dit laatste geeft met de bovengeschetste expansiebehoefte etc. een bepaalde spanning. Daarbij komt, dat wat hij zoekt slechts gevonden kan worden in de SITUATIE, in het contact met de buitenwereld, de medemens, welke hem tegelijkertijd bedreigen en accentueren dat hij kwetsbaar is. Hij kan a.h.w. veiligheid alleen vinden bij zijn vijanden en de weerstanden slechts overwinnen door z'n veiligheid prijs te geven. En dit is dan de spanning, waarin de individuele mens zijn leven lang verkeert, steeds doende haar te overwinnen en indien mogelijk telkens op een hoger niveau.

Het is uitgesloten, dat deze spanning van de indiv. mens zich niet zou weerspiegelen in de samenleving, in het collectief van de mensen, en evenmin is het uitgesloten, dat de tegenstelling tussen expansie en veiligheid zich niet zou terugkaatsen naar de mensen, aan wie deze spanning ontleend is.

DE INVLOED VAN DE SAMENLEVING OP HET GEDRAG EN WANGEDRAG VAN DE MENSEN IS ER DUS ALS EEN SOORT TERUGGEKAATSTE INVLOED.

Met een variatie op een bekend gezegde zouden we evengoed kunnen zeggen, dat "ieder land de criminaliteit heeft, die het verdient" wat weer niet impliceert, dat ieder lid in gelijke mate verantwoordelijk is. Geheel afwentelen kan men verantwoordelijkheid ook weer niet, want, afgezien van alle invloeden, heeft de individuele mens een rol gespeeld zij het als dader, als slachtoffer of als toeschouwer. (Het steeds weer terugkomen van dezelfde slachtoffers bij oplichting bv. doet vermoeden, dat zij een bepaalde rol gespeeld hebben. Zij moeten zich a.h.w. beschikbaar gesteld hebben).

Wanneer wij de misdaad als een gegeven feit in de samenleving erkennen komt daar tevens tegelijk de collectieve en individuele verantwoordelijkheid aan mee.

Wij kunnen vervolgens trachten iets te weten te komen over deze verantwoordelijkheid, dwz. over haar GRENZEN en over DE INVLOEDEN, WELKE EEN ROL SPEELDEN bij het tot stand komen van een bepaalde situatie.

DE BEHANDELING VAN PSYCHISCH GESTOORDE DELINQUENTEN

Voordracht van de Heer F.H. Pruys, zenuwarts.

De Heer Pruys wil het eerst spreken over de behandeling van delinquenten zoals deze eigenlijk behoorde te zijn, dus a.h.w. de ideale behandeling welke tevens de psychotherapie insluit.

Op Groot Batelaar, waar dokter Pruys zijn praktijk heeft, krijgt men de mensen, die ter beschikking van de regering gesteld zijn, om van harenwege verpleegd te worden. Bij deze verpleging behoort psychotherapie ter mogelijke genezing van de steeds terugkerende neiging om met de maatschappij, de medemens en de wetten des lands in conflict te geraken en daardoor zelf het zwaarst gedupeerd te worden.

Wat zou echter één enkel uur van persoonlijk contact met de ps. therapeut, 't zij individueel of in groepsverband, kunnen uitrichten tegen "de overige 23 uur" die vanuit een verkeerde atmosfeer zouden tegenwerken?

Daarom zou over *het therapeutisch klimaat* veel gezegd kunnen worden. Bovendien is de gehele *socio-therapie* van groot belang. (Deze omvat het organiseren van gewone dagelijkse aangelegenheden, welke duidelijke therapeutische aspecten omvatten. Een schaakwedstrijd kan bv. belangrijk zijn door het contact met de medespeler).

Waarom behandelen wij deze mensen (delinquenten) met psychotherapie? Omdat gebleken is, dat hun karaktermisvorming ontstaan is uit omstandigheden, die zeer veel lijken op die waaruit de neurosen ontstaan.

Dat Freud, aan het begin van deze eeuw ontdekte dat psychotherapie bij neurotische mensen mogelijk was, kwam doordat hij hen beter leerde kennen. En dit geldt evenzo voor de behandeling van krankzinnigen.

Reeds in 1925 was er sprake van toepassing van de dieptepsychologie op a-socialen ("Verwaarloosde jeugd" van Aichhorn).

Bevreemdend is de lange incubatie-periode, die deze gedachte gehad heeft, want pas na de 2e wereldoorlog is het in ons land gangbaar geworden om de mogelijkheid van ps. therapie voor delinquenten toe te geven. Gezegd moet worden dat de ontwikkeling van de psycho-somatische geneeskunde, welke bij vele interne ziekten met vrucht wordt toegepast, zijn steentje heeft bijgedragen.

Dokter Pr. vindt het bijzonder prettig om zijn patiënten er op te kunnen wijzen, dat psychotherapie niet alleen toegepast wordt voor zaken waarvoor men zich placht te schamen (blozen, stotteren, impotentie of onbestemde angst) maar ook voor z.g. concrete aangelegenheden, die iedereen kan hebben. Een maagzweer mag men toch hebben, dat is niet zo beschamend als een beetje angst! Toch is de weerstand nog groot.

Dikwijls zijn deze introverte mensen met een dergelijk geconditioneerd gedrag "stimulus" vermijdend. Zij kunnen slecht tegen drukte en lawaai en proberen zo weinig mogelijk in gecompliceerde situaties te geraken en dit in tegenstelling tot de extraverte, die juist slecht de eenzaamheid verdragen of niet tegen saaiheid opgewassen zijn. De tegenwoordige tendens is multi-conditioneel, behalve bij de schrijvers van ingezonden stukken en journalisten van een bepaald niveau, die de toename van de misdaad toeschrijven aan de film of de T.V. e.d. Men heeft echter ontdekt, dat provo's en nozems van allerlei ondernemen uit vervalging omdat de tegenwoordige wereld zo saai is. In elk geval ontbreekt het avontuur voor hen, die daaruit hun stimulans trekken. Het verschil met vroeger en nu bestaat hieruit, dat het avontuur nu meer gezocht wordt in de drukte van de steden. Vroeger trokken zulke mensen door het land van het ene dorp naar het andere als "Wandergesellen" of werden door hun rijke vaders naar Italië gezonden om daar z.g. het koopmansvak te leren. In het algemeen zijn het bijzonder aardige kinderen of jonge mensen.

Natuurlijk blijven er ook hier wel enkele delinquenten van over.

De Heer Van Asperen zegt met klem te durven beweren, dat de criminaliteit niet toeneemt, hoewel hij dit evenmin zegt te kunnen bewijzen als anderen, die het tegendeel beweren en al komen deze laatsten met treffende cijfers voor de dag.

Spreker wil eindigen met het moeilijkste deel samengevat in de vraag:

Welke conclusies zijn uit het voorgaande te trekken voor de therapie?

We hebben drie mogelijke bronnen van criminaliteit leren kennen.

1. Te grote extravertie met impulsiviteit en ongeconditioneerdheid
2. Te grote introversie met dwangmatigheid en stereotiep gedrag
3. Een onbewuste onjuiste mening over zichzelf en zijn plaats in de wereld.

Deze komt vaak samen voor met een van de eerste twee.

Voor de eerste groep moet de therapie dan conditionerend zijn, voor de tweede groep deconditionerend en voor beide groepen bovendien inzichtgevend.

L.R.

Als eerste dient dan opgemerkt te worden, dat de begrippen MISDAAD en CRIMINALITEIT moeilijk zijn te begrenzen. Uit de gegevens van prof. Baan blijkt dat 90% van de Ned. bevolking nooit in aanraking komt met de strafrechter. 5% slechts één maal, 4% een paar maal voor kleine of één maal voor grote vergrijpen en 1% herhaaidelijk door een dwangmatig crimineel gedragspatroon. Deze laatsten zijn de z.g. recidivisten.

Bij criminaliteit gaat het dus om de 4% labielen en de 1% psychisch gestoorde. Merkwaardig is op te merken, dat deze cijfers overeenstemmen met die in andere delen van de wereld, mogelijk met uitzondering van enkele misdaad-centra als bv. Chicago. De rekbaarheid van het begrip misdaad blijkt o.a. weer uit het feit, dat in diverse landen bv. aan de homosexualiteit en ook aan de prostitutie verschillende grenzen van toelaatbaarheid worden gesteld. Het is bovendien niet eenvoudig om van sommige daden vast te stellen of ze al of niet tot de misdaad behoren.

Houdt exhibitionisme bv. een gevaar in voor de samenleving of is het alleen onplezierig? Het is een bekend feit, dat de meeste exhibitionisten handelen met de bedoeling om reactie op te wekken. Aanzanders vindt men onder een ander soort mensentype. Zo ook bv. pornografie. In sommige tijden gold het als een strafbaar feit, terwijl andere tijden het aanvaardbaar achten.

Onder de cijfers van prof. Baan vallen echter niet de onopgeloste misdaden en eveneens niet de niet strafbare daden zoals sadisme en daden van machtsmisbruik enz. wanneer deze niet de grens van het strafbare overschreden hebben. Criminaliteit is bijgevolg een zeer vage zaak en wanneer wij uitgaan van de on-

volmaaktheid van de mens en zijn strijd tegen zijn onvermogen moet het vanzelf spreken, dat er in de samenleving getolereerd moet worden, wat op zichzelf genomen ongewenst is. Een samenleving, waarin men niet meer de mogelijkheid zou hebben om te kiezen tussen het goede en het kwade, het gewenste en het ongewenste zou weliswaar een voortreffelijk aanzicht hebben, doch in wezen zou ze de mens innerlijk vernietigen. Soms kan men zulk een situatie aantreffen bij langgestrafte gevangenen. Zet men deze n.l. in een inrichting met een grote vrijeheid, dan komen zij al spoedig na de eerste vreugde in een soort paniek want weten niet meer, wat met de gegeven vrijheid aan te vangen. Het kost zeer veel moeite om deze "gevangenisneurose" te genezen. Een zekere soepelheid bij de wet en de gezagsdragers zal daarom steeds noodzakelijk blijven.

WELKE OORZAKEN KENT DE MISDAAD EN WELKE INVLOEDEN DOEN ZICH GELDEN?

In de visie op de mens en zijn gedrag is een verandering opgetreden. Vroeger benaderde men dit probleem langs UNI-CAUSALE WEG dwz. men zocht naar één hoofdoorzaak. Thans echter spreekt men van een MULTI-CONDITIONELE BENADERING dwz. dat een veelheid van factoren een rol hebben gespeeld, waar bij deze factoren niet op zichzelf werkten doch elkaar versterkten en tegenwerkten.

Bovendien heeft men het woord "causaal" vervangen door "conditioneel" omdat men is gaan beseffen, dat de factoren niet streng causaal werken.

Liever spreekt men van *verleidende* of *uitnodigende* factoren.

OP WELKE WIJZE OEFENT DE SAMENLEVING INVLOED UIT OP HET GE- DRAGSPATROON VAN DE MENS?

1. De samenhang en de impulsen uit de samenleving kunnen een rol spelen bij de mensvorming. De gemeenschap in z'n kleinere en grotere groeperingen, waarin de mens functioneert oefent invloed uit op de meningsvorming, in de eerste plaats wel bij het jonge kind. Het kind leeft in zich steeds uitbreidende situaties (gezin, buurt, school enz.), contacten in klein verband, maar ook onder de invloed van tijdstromingen en cultuurpatronen. Van het begin af werken deze factoren in op de mening, die het kind zich vormt over zichzelf en zijn plaats in die wereld. De reactie van zijn verschijnen in die wereld en de ervaringen over zijn "doen", zijn successen of mislukkingen geven hem een oordeel over eigen "zijn" en "kunnen".

Het ondergaat ook de propaganda der ouders dwz. het ziet a.h.w. door hun ogen het gebeuren in de wereld n.l. hoe acceptierend afwijzend of gevaarlijk deze wereld is. Het ondergaat bv. de bemoediging of de waarschuwing, waarmee de ouders hem de deur uit laten gaan. Het kind ondergaat de invloed der ouders ook in de warmte, afkeuring of distantie en tevens de invloed van economische en sociale situaties, waaraan een zeker statusgevoel vastzit.

~~Bij al deze factoren mogen wij niet vergeten, dat het kind ook z'n eigen lichaamsbouw meebrengt, welke eveneens in velerlei opzicht invloed uitoefent. "Als ik 5 cm. langer geweest zou zijn zou mijn leven een geheel ander verloop hebben gehad" heeft eens een psycholoog gezegd. Dit is eigenlijk de samenvatting van een belangrijke waarheid.~~

Al deze meningen spelen mee in de grondmening, waaruit het kind zijn attitude, zijn levensstijl, zijn tactiek opbouwt.

Het is ons bekend hoe deze mening uit het voorhandene zich versterkt (tendentieuze perceptie). Hoe verder hij in het leven komt, hoe moeilijker het wordt om aan deze grondmeningen te tornen of te veranderen. Vandaar, dat de meningsvorming in de jeugd van zo'n grote betekenis is. Nadrukkelijk moet hierbij vermeld worden, dat steeds de mogelijkheid blijft bestaan om op latere leeftijd grote invloeden op de mening uit te oefenen, vooral als in bepaalde perioden de ervaringen zeer indringend zijn. Dit wijst op de mogelijkheid, die aanwezig moet zijn om iemands mening te kunnen wijzigen wanneer deze irrealistisch is of afbreuk doet aan de mening over zichzelf.

2. Dit betreft de conditionering.

Bij de conditionering krijgt het gedrag een zekere stabiliteit.

Er wordt een soort antwoord-patroon ingeslepen, dat min of meer stereotype

gaat verlopen.

Bij *ongeconditioneerd* gedrag denkt men aan gedrag, dat direct op lustbevrediging gericht is. Het is erop uit om onlust te vermijden en lust te verkrijgen zonder tussen-fasen en impulsief. Het komt voor bij extraverte mensen, die vertier, gezelschap en bezigheid zoeken. Zij vertonen twee duidelijke kenmerken n.l. **SOCIALITEIT** (het vlot verkeren met mensen) en **IMPULSIVITEIT**. Is bij hen de impulsiviteit sterker dan de socialiteit, terwijl zij bovendien in slecht gezelschap verkeren, dan is de kans op delinquent gedrag groot, omdat de consequenties a.h.w. niet meetellen. Het gaat bij wangedrag n.l. om een bepaalde volgorde t.w. eerst de lust en later de onlust of deze laatste helemaal niet. De stap over de drempel naar het café is bij deze mensen gemakkelijker dan die naar de tandarts, waar lust en onlust andersom liggen. Bij hen zal ook van een echte gewetensfunctie geen sprake zijn, want bij ongeconditioneerd zijn zal ook geen waarschuwing komen vanuit een achtergrond, die de onjuistheid van het gedrag aanduidt. Spreken zij over een schuldgevoel dan doet dit meer aan spijt denken, omdat toch datgene gekomen is, waarvan zij gehoopt hadden, dat het uit zou blijven.

Geconditioneerd gedrag is meer dwangmatig, stereotype. Hier treft men a.h.w. een voorbereidende en controlerende instantie aan, welke minstens 2 à 3 stappen vooruit kan zien en disciplinair optreedt. Wij kunnen deze instantie "het geweten" of "super ego" noemen, in ieder geval is hier duidelijk sprake van een combinatie van een opvatting en een gewoontevorming. Deze conditionering is een soort opvoedingsproces, dat in de jeugd begonnen en later voortgezet is.

In de opvoedkundige situatie is ervoor gezorgd, dat op een bepaald gedrag onmiddellijk een bepaalde *overwogen* reactie volgde, welke gericht was om een bepaalde manier van reageren onmiddellijk met een lust- of onlustgevoel te honoreren. Er werd daarbij op gelet, dat deze in overeenstemming was met de realiteit t.w. met datgene van het leven, de samenleving van vandaag, de normen van onze cultuur, de bijbel of allerlei andere instanties, die men het recht toeschrijft te stellen hoe of het hoort. Dikwijls zijn mensen met geconditioneerd gedrag introverte mensen, die vaak de neiging hebben tot perfectionisme. Zij hebben a.h.w. het gehele normenstelsel permanent bij zich. Bij hen komt het lustgevoel pas aan het einde van de reis en alleen als het perfect geweest is. Dit perfectionisme kan het deze mensen soms heel erg moeilijk maken. De conditionering kan echter van verschillende samenstelling zijn. Is dit geweten gevuld met gezonde normen, die in overeenstemming zijn met datgene, waarvan we na onderzoek menen, dat het de realiteit is en samenhangend met de zin van het leven, dan betekent dit, dat deze mensen in het algemeen geneigd zijn tot braaf, t.b. braaf of krampachtig gedrag. Hebben zij soms vanuit de één of andere neurotische achtergrond toch een delict gepleegd, dan hebben zij het heel moeilijk want zij kennen echte schuldgevoelens.